

Stockholm den 13 november 2020

R-2020/1213

Till Socialdepartementet

S2020/05758/SOF

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 1 juli 2020 beretts tillfälle att avge yttrande över departementspromemorian Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång (Ds 2020:16).

Sammanfattning

Advokatsamfundet är positivt till förslaget att barn ska kunna placeras i skyddat boende med en vårdnadshavare med stöd av ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Genom att ett barn blir placerat i skyddat boende enligt LVU tydliggörs barnets behov och rättigheter vid placeringen. Barnet får också möjligheter att komma till tals i denna typ av situation som kan vara mycket ingripande och svår för ett barn.

Advokatsamfundet avstyrker emellertid förslaget till ändring i föräldrabalken. Ett nämndbeslut enligt föräldrabalken föregås inte av en domstolsprövning, inga offentliga biträden förordnas och barnet kommer inte till tals, vilket är oacceptabelt vid så pass ingripande åtgärder för barn som en placering i skyddat boende eller val eller byte av förskola/skola. Promemorian saknar även en tillräcklig konsekvensanalys av lagförslaget i denna del avseende effekterna för barnet samt konsekvenserna för den andra vårdnadshavaren.

Allmänna utgångspunkter

Förslaget innebär att barn omedelbart ska kunna placeras i skyddat boende med en vårdnadshavare utan den andra vårdnadshavarens samtycke med stöd av ändring i LVU. Vid sådan placering ska barnets akuta vårdbehov prövas och även en riskbedömning utifrån barnets hälsa och utveckling göras. Vid omedelbar placering ges barnet rätt till offentligt biträde och därmed möjlighet att göra sig hörd. Vidare kommer barn som placeras i skyddat boende omfattas av bestämmelserna i 6 kap. 7–8 §§ socialtjänstlagen (2001:453), vilket bland annat innebär att socialnämnden ska följa vården av barnet noga samt verka för att barnet får lämplig utbildning och den hälso- och sjukvård som behövs. Den omedelbara placeringen är tidsbegränsad.

Förslaget ger emellertid också socialnämnden rätt att, mot den ena vårdnadshavarens vilja, placera barnet i ett skyddat boende tillsammans med den andra vårdnadshavaren med stöd av en ny bestämmelse i föräldrabalken. Ett nämndbeslut enligt föräldrabalken föregås inte av domstolsprövning, inga offentliga biträden förordnas och barnet kommer inte till tals.

Situationen i dag

I dag placeras barn tillsammans med den vårdnadshavare som behöver skydd utan att barnets vistelse är närmare reglerad i lag. Varken barnet eller vårdnadshavarna ges möjlighet att komma till tals över beslutet om skyddad placering eller få beslutet rättsligt prövat. Barnets rätt till skolgång vid en sådan placering, utan samtycke från den andra vårdnadshavaren, är inte klarlagt.

Synpunkter m.m.

Ändring i LVU

Advokatsamfundet ställer sig bakom förslaget i den del det innebär en möjlighet att omedelbart kunna placera barn i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare genom ändring i LVU. Fördelar ses framför allt ur ett rättssäkerhetsperspektiv på så sätt att situationen lagregleras, att berörda parter får komma till tals över ingripande beslut, får rätt till offentligt biträde samt en rättslig prövning av beslutet. Barnets egna rättigheter vid placering i skyddat boende tydliggörs därmed, vilket är angeläget. Ansvar för barnet åvilar under placeringstiden sociala myndigheter, vilket torde innebära ett skydd för barnet.

De föreslagna ändringarna i LVU innebär att socialnämndens beslut om omedelbar placering i skyddat boende ska underställas förvaltningsrätten och att barnets behov av insatsen prövas på ett likartat sätt som det som gäller vid omedelbara omhändertaganden enligt 6 § LVU. En sannolikhetsbedömning ska göras av om barnet behöver vård och om det finns ett omedelbart behov av placering med hänsyn till barnets säkerhet och hälsa. Förslaget stärker enligt Advokatsamfundet barnrättsperspektivet och prövar åtgärden i förhållande till barnets situation. Det noteras dock att den föreslagna bestämmelsen i 6 b §

LVU skiljer sig från den i 6 § LVU på så sätt att det för placering enligt förslaget krävs att det föreligger risk både för barnets säkerhet *och* hälsa, medan omhändertagande enligt 6 § LVU kan beslutas antingen på grund av risk för den unges hälsa *eller* utveckling. Enligt Advokatsamfundet bör under den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet övervägas om denna skillnad är motiverad, och om så anses vara fallet bör det förtydligas varför.

Enligt Advokatsamfundet bör under den fortsatta beredningen även närmare utredas om det är rimligt att den omedelbara placeringen pågår under högst fyra veckor från det att beslutet fattades mot bakgrund av att den ena vårdnadshavarens behov av skyddat boende och vårdnadsansvaret om barnet eventuellt inte kan klarläggas på ett för barnet acceptabelt sätt under den tidsrymden. För barnets behov av kontinuitet och stabilitet bör förslagsvis även utredas en möjlighet för socialnämnden att ansöka om förlängning av tiden samt i samband med det en skyldighet att överväga om placeringen fortsatt behövs.

Advokatsamfundet anser det positivt att förslaget också innebär att barnet kommer till tals i en process som oftast är mycket ingripande och som innebär att barnet flyttas från en förälder och sin vanliga hemmiljö. Barn över 15 år måste ge sitt samtycke till placeringen, vilket ligger i linje med tanken om barnet som egen bärare av rättigheter. Barnets rätt till offentligt biträde möjliggör för barnet att framföra sina åsikter till rättens ledamöter och få dessa beaktade. Barnets rätt till offentligt biträde kan även stärka tryggheten för ett barn i en utsatt situation. Det offentliga biträdet ska framföra och beakta barnrättsperspektivet, vilket är positivt.

Reflektioner

Förslaget ger legitimitet åt möjligheten att flytta barn från en vårdnadshavare och därmed frånta den vårdnadshavaren möjlighet till kontakt, beslutanderätt och inflytande över barnet. Det är ett ingripande beslut för såväl barnet som den förälder som barnet flyttas ifrån. I situationer när skyddad placering blir aktuell kan barnet befinna sig i en lojalitetskonflikt mellan vårdnadshavare. Ansvar för barnet kommer under placeringstiden åvila sociala myndigheter, vilket torde vara till skydd för såväl barnet som den förälder barnet flyttats ifrån. Sociala myndigheter har ansvaret för att sörja för såväl barnets vård, hälsa och säkerhet som rätt till skolgång.

Uppmärksammas bör dock att yttranden från det offentliga biträdet, eller biträdets framförande av barnets åsikter, kan komma att användas i en eventuell rättsprocess om vårdnaden om barnet. Detta är möjligen ofrånkomligt, men bör ändå noteras och beaktas inom ramen för den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet.

Ändring i föräldrabalken

Förslaget till ändring i föräldrabalken ger socialnämnden möjlighet att besluta om placering av ett barn i skyddat boende utan den andra vårdnadshavarens samtycke, om det krävs med hänsyn till barnets bästa. Socialnämnden ges också möjlighet att besluta om val eller byte av förskola eller skola mot den andra vårdnadshavarens vilja när barnet har

placerats i ett skyddat boende. Båda besluten kan överklagas till förvaltningsrätt. Som förslaget får förstås föregås socialnämndens beslut i dessa fall inte alltid av ett omedelbart omhändertagande eller en omedelbar placering och besluten får fattas utan domstolsprövning. Inga offentliga biträden utses och barnets enda möjlighet att komma till tals är vid samtal med handläggare under socialtjänstens utredning. Barnets möjligheter att komma till tals torde således kunna variera mellan olika ärenden, beroende på aktuell handläggare och vilket stadium utredningen befinner sig i.

Ett beslut om att flytta ett barns boende utan den andra vårdnadshavarens samtycke är en mycket ingripande åtgärd som inte kan jämföras med övriga punkter i 6 kap. 13 a § föräldrabalken som bland annat ger socialnämnden rätt att besluta om att barnet ska beviljas insatser som normalt sett är frivilliga, exempelvis psykiatrisk utredning eller behandling, behandling i öppna former med stöd av socialtjänstlagen eller insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

En sådan ändring av föräldrabalken ger enligt Advokatsamfundet socialnämnden möjlighet att på allt för skönsmässiga grunder, utan föregående domstolsprövning, flytta ett barn från en förälder och hemlighålla barnets vistelse, utan att frågan om vårdnad eller boende prövats av tingsrätten. Det är vidare oacceptabelt att barnet inte uttryckligen har rätt att komma till tals innan beslutet fattas. Advokatsamfundet anser detta mycket otillfredsställande ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Enligt Advokatsamfundet framstår det lämpligare att i stället enbart genomföra ändringen avseende omedelbar placering i skyddat boende i LVU, samt att där även ge möjlighet till förlängning av placeringen till dess att frågan om vårdnaden om barnet och barnets boende har kunnat prövas interimistiskt i allmän domstol. Det finns enligt Advokatsamfundet annars en risk att föreslagen ändring i föräldrabalken kan användas som ett sätt att vinna fördel i en vårdnadsprocess och att den andra vårdnadshavaren står helt utan möjlighet att försvara sig. Beslutet ska visserligen kunna överklagas till förvaltningsrätt, men det framgår inte att vårdnadshavaren där ska ha rätt till offentligt biträde. Enligt gällande förvaltningsrättsliga regler skulle den andra vårdnadshavaren i praktiken oftast stå utan ombud i en sådan process då rättshjälp endast beviljas i undantagsfall för processer i förvaltningsrätt. Förvaltningsprocessen omfattas normalt inte heller av någon rättsskyddsförsäkring. Barnet skulle vid en överprövning av förvaltningsrätten inte heller ha rätt till ett offentligt biträde, vilket varken är acceptabelt ur ett barn- eller rättssäkerhetsperspektiv. Advokatsamfundet avstyrker således promemorians förslag i denna del.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander